

Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej

BM-II.059.1.659.2024

Warszawa, /elektroniczny znacznik czasu/

Pan

Szymon Hołownia

Marszałek Sejmu

Rzeczypospolitej Polskiej

Szanowny Panie Marszałku,

w odpowiedzi na interpelację nr 6173 Pani Posłanki Małgorzaty Gromadzkiej w sprawie byłych żołnierzy wojsk kolejowych, proszę przyjąć poniższe wyjaśnienia.

W interpelacji Pani Posłanka Małgorzata Gromadzka zaproponowała, aby żołnierzy byłych wojsk kolejowych dołączyć do katalogu żołnierzy wymienionych w art. 1 ust. 1 ustawy z 2 września 1994 r. o świadczeniu pieniężnym i uprawnieniach przysługujących żołnierzom zastępczej służby wojskowej przymusowo zatrudnianym w kopalniach węgla, kamieniołomach, zakładach rud uranu i batalionach budowlanych (Dz.U. z 2021 r. poz. 1774). Takie rozwiązanie umożliwiłoby, by żołnierze byłych wojsk kolejowych uzyskali uprawnienie do świadczenia pieniężnego, ryczałtu energetycznego, dodatku kompensacyjnego, a niektórzy z nich – również prawo do pomocy pieniężnej oraz do jednorazowego odszkodowania na zasadach przewidzianych w tej ustawie.

Katalog przewidziany w art. 1 ust. 1 przywołanej ustawy jest zamknięty i obejmuje żołnierzy zastępczej służby wojskowej, którzy w latach 1949–1959 byli przymusowo zatrudniani w kopalniach węgla, kamieniołomach oraz w zakładach pozyskiwania i wzbogacania rud uranowych; żołnierzy z poboru w 1949 r., którzy byli wcieleni do ponadkontyngentowych brygad „Służby Polsce” i przymusowo zatrudniani w kopalniach węgla i kamieniołomach oraz żołnierzy przymusowo zatrudnianych w batalionach budowlanych w latach 1949–1959. W świetle preambuły do tej ustawy wszystkie wymienione grupy żołnierzy łączy fakt, że ich zatrudnienie było przymusowe oraz stanowiło szczególny rodzaj represji z przyczyn politycznych. Oznacza to, że rozszerzenie katalogu, który jest zamieszczony w art. 1 ust. 1 przywołanej ustawy, o kolejne grupy jest dopuszczalne jedynie wówczas, gdy posiadają one takie same cechy relewantne, jak grupy dotychczas wymienione w tym przepisie. Można do nich zaliczyć: pozostawanie w służbie wojskowej, przymusowe zatrudnienie przy wykonywaniu pracy o ciężkim, uciążliwym charakterze niezwiązanym bezpośrednio z podstawowymi celami służby wojskowej oraz skierowanie do tej pracy jako postać represji politycznej. Wymaga tego konstytucyjna zasada równości (art. 32 ust. 1 Konstytucji), która polega na tym, że wszystkie podmioty prawa (adresaci norm prawnych), charakteryzujące się daną cechą istotną (relewantną) w równym stopniu, mają być traktowane równo, a więc według jednakowej miary, bez zróżnicowań zarówno dyskryminujących, jak i faworyzujących.

W rezultacie, aby żołnierze byłych wojsk kolejowych mogli znaleźć się w katalogu z art. 1 ust. 1 przywołanej ustawy, musieliby spełnić wszystkie wymienione wyżej cechy relewantne wymienionych w nim grup.

Nie budzi wątpliwości, że żołnierze byłych wojsk kolejowych pozostawali w służbie wojskowej i wykonywali w jej ramach pracę na rzecz podmiotów gospodarczych o ciężkim, uciążliwym charakterze, niezwiązanym bezpośrednio z podstawowymi celami służby wojskowej. Kluczową kwestią jest więc ocena, czy skierowanie do służby w byłych wojskach kolejowych było postacią represji politycznej. Podkreślić przy tym trzeba, że służba w określonej formacji wojskowej może być traktowana w taki sposób, jeśli dobór do tej służby opierał się na

kryteriach politycznych (np. działalność żołnierza lub członków jego rodziny w Armii Krajowej lub podziemiu po II wojnie światowej), a jej warunki mogą być uznane za ciężkie, odbiegające od warunków właściwych w danym czasie dla służby wojskowej. Ocena tej okoliczności wymaga wiedzy historycznej. Z tego powodu odbyłem w tej sprawie spotkanie z Szefem Urzędu do spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych, Lechem Parellem i zwróciłem się do niego o dokonanie analizy w tym zakresie. Ze względu na możliwe podobieństwa zwróciłem w szczególności uwagę na potrzebę porównania sytuacji żołnierzy byłych wojsk kolejowych oraz żołnierzy batalionów budowlanych. Grupa ta została bowiem dołączona do tego katalogu już po uchwaleniu przywołanej ustawy, w 2001 r. ze względu na poczynione przez prokuraturę ustalenia dotyczące represyjnego charakteru służby w tej wojskowej formacji roboczej.

W odpowiedzi na przywołaną prośbę o przeprowadzenie oceny, czy skierowanie do służby w byłych wojskach kolejowych może być traktowane jako postać represji politycznej, Szef Urzędu do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych wskazał, że niezasadne jest porównywanie sytuacji żołnierzy wojsk kolejowych z żołnierzami, którzy są beneficjentami przywołanej ustawy. Zdaniem Urzędu, w wojskach kolejowych i drogowych pobór odbywał się bez kryterium politycznej selekcji, a warunki pracy nie miały charakteru celowej, dodatkowej uciążliwości. Oprócz funkcji gospodarczych wojska te posiadały niezaprzeczalnie funkcje militarne, czego najlepszym przykładem jest funkcjonowanie takich wojsk w okresie II RP i w ograniczonej formie – pod postacią wojsk inżynierskich – również dzisiaj. Urząd zwrócił uwagę, że nie są znane opracowania historyczne, które zwracałyby uwagę na represyjny charakter poboru do formacji wojsk kolejowych. Również w trakcie prac nad ustawą o działaczach opozycji antykomunistycznej oraz osobach represjonowanych z powodów politycznych, żadne środowisko, do którego adresowana jest ustawa, ani przedstawiciele Instytutu Pamięi Narodowej, nie podnosili problemu formacji wojsk kolejowych jako specjalnego narzędzia represji władz komunistycznych wobec społeczeństwa. W ocenie Urzędu mało prawdopodobne jest, by formacja ta była nieznana historykom zajmującym się okresem PRL. Nie można wykluczyć sytuacji, że zasób wiedzy o represjach politycznych w okresie PRL ulegnie poszerzeniu również i w tym obszarze. Niemniej, Urzędowi do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych na dzień dzisiejszy nie są znane prace naukowe wskazujące na polityczne kryteria selekcji do wojsk kolejowych.

W tym stanie rzeczy Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej nie ma podstaw, aby stwierdzić, że służba w byłych wojskach kolejowych – mimo obiektywnie trudnych warunków jej wykonywania – była formą represji politycznej, a w konsekwencji, by podjąć prace nad zmianami ustawie z dnia 2 września 1994 r. o świadczeniu pieniężnym i uprawnieniach przysługujących żołnierzom zastępczej służby wojskowej przymusowo zatrudnianym w kopalniach węgla, kamieniołomach, zakładach rud uranu i batalionach budowlanych. Zmiana takiego stanowiska byłaby możliwa jedynie w przypadku przedstawienia wiarygodnych i przeprowadzonych uznanymi metodami naukowymi wyników badań historycznych, z których wynikałoby, że służba w byłych wojskach kolejowych była formą represji politycznej i na czym ta represja polegała (np. jakie były polityczne, związane z działalnością na rzecz suwerenności Polski lub praw człowieka, powody kierowania osób do służby w tej formacji wojskowej).

Z wyrazami szacunku

z up. Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej

dr hab. Sebastian Gajewski, prof. uczelni

Podsekretarz Stanu

/-kwalifikowany podpis elektroniczny-/